

מצות כיסוי הדם

1. ויקרא פרק יז פס' יג-יד
יג וְלֹאִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִזֵּרָהָרָרָהּ הָעֵרָא אֲשֶׁר יֵצֵא צִיד חַיָּה אוֹיָרוֹף אֲשֶׁר יִשְׁפֹּךְ אֶת־דָּמּוֹ וְכִסְתּוּ בַּצֶּמֶר יִי וְיִצְחָק שֶׁכָּתוּב בְּפֶתַח דָּמָא בְּיַצְחָק הוּא וְאָמַר לְבָנִי יִשְׂרָאֵל דָּם כִּי־יִשְׁפֹּךְ לֹא תִאָּכֵל כִּי וְנֶפֶשׁ כִּי־יִשְׁפֹּךְ דָּמָא הוּא כִּי־אֵאָכְלִי יִכְרַת

2. שו"ע יורה דעה סימן כה סעיף ב
חייב אדם לבדוק קודם שיכסה אשר קדשנו במצותיו וצונו על כיסוי דם בעפר:
הרמ"א: הגיה"מ שישוחט פנים הראשון מבין שהחיות על הכיסוי אבל לא על השחיטה דמויק לבריה:
הט"ז ד"ה כיסוי דם בעפר: אע"פ דלא מציוו בשום מקום שמוציאין פרט המצוה בברכה אלא דרך כלל, וא"כ היה די לומר על כיסוי הדם לחוד, מ"מ הכא שאני שעושה שני מצוות דהיינו כיסוי שלמטה מן הדם ושל מעלה וזה נלמד מן בעפר(חולין ג עמי ב) ע"כ צריך לומר בעפר להורות על שני המצוות. כך נ"ל.

מה מקשה הט"ז על נוסח הברכה? נסה ליישב את קושייתו בעזרת המקור הבא

3. חולין דף כח ע"א א
תנו רבנן ויכסו יכול יכסו באבנים או יכפה עליו את הכלי תלמוד לומר בעפר ואין לי אלא עפר מנין לרבות זבל הדק וחול הדק ושחיקת אבנים ושחיקת חרסית ונעורת פשתן דקה ונסורת של חרשין דקה וסיד וחרסית לבנה ומוגפה שכתשן תי"ל וכסוה יכול שאני מרבה אף זבל חס וכול חס ושחיקת כלי מתכות ולבנה ומוגפה שלא כתשן וקמח וסובין ומורסן תי"ל בעפר ומה ראת לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שהן מין עפר ומוציא אני את אלו שאין מין עפר אימא וכסוה כלל עפר פרט לכל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט עפר אין מידיו אחרינא לא אמר רב מרי משום דהוה כלל הצריך לפרט וכל כלל הצריך לפרט אין דנין אותו בכלל ופרט

רשי ד"ה כלל הצריך לפרט:
דלא סגי ליה לכלל בלאו פריטא דאי הוה כתיב וכסוה הוי משמע יכפה עליו את הכלי כדקדנני רישא ואיצטרך עפר להורות שאין כסוי זה אלא בדרך המתערב ונבלע בו כנון עפר וכיצא בו וכו' דיינינן ליה בכלל ופרט ופריט ופריט דכיללא לא משתמע אלא בחד עניינא ומרבי מילי טובא וחדר אתי פרט למעוטי כל מילי דכלל אבל הכא דמשתמע כללא בתרי ענייני ב' כסויין שאין דומים זה לזה כנון כסוי דבר שלם כנון כלי וכסוי דבר דק כנון עפר תו לא אתי פריטא אלא לפרושי כסוי קמא דלאו בדבר שלם הוא ולא למעוטי לגמרי.

מה עומק ההבדל בין כיסוי בכלי לכיסוי בעפר? העזר במקור הבא

4. נצח ישראל למהר"ל פרק נז
לכך דבר זה מה שמשימין הערלה ודם ברית בעפר, וענין מצוה זאת כמו שאמרה תורה כאשר שפך דם חיה ועוף אשר שחט אותם. ואילו שני מינים, כי החיה כאשר היא דבר קל בתנועה, וזה מורה על כי הנפש שבו מסולק מן האדמה, כי כל בעל אדמה יש לו כבדות הטבע, ואילו החיה והעוף אין לו כבדות הטבע, כמו שיש לבהמה שיש לה כבדות הטבע. וזה מורה שיש בהם יסוד העפר, ואינו צריך כסוי בעפר. שכל דם שחיתה ראוי שיהיה מכוסה בעפר, כי דם שחיתה היה לו גלוי יותר מדאי כאשר שפך דם בשחיטה. כי אין ראוי לדם, שהוא הנפש, חגולו כל כך. ולכך צוה הכסוי לרבות הדם של חיה ועוף, שאין להם כבדות הטבע. לכסות אותם בעפר. כי העפר יש לה ענין ההסתר והכסוי, כאשר אמרנו קודם למעלה, שהרי העפר הוא מנימי ותוך היסודות, שהרי כולם מבויתין, והוא מבפנים. ולפיכך ראוי שיהיו מכוסים דם הערלה בעפר גם כן, כי גם זה דם שפיקה. והוא ועל זה אמר בלעם "ממנה עפר יעקב", רצה לומר כי כמה גדולה מעלת ישראל במה שהם נמשלים לעפר, ובשביל זה יש להם הרבה מצוות בעפר:

מודע נלמד דין זה דווקא במידה זו של כלל הנצרך לפרט?

5. חולין דף פז ע"א א
מתני' שחט ולא כסה וראוהו אחר חייב לכסות בסור ונתגלה פטור מלכסות כסותו הרוח חייב לכסות:

גמ' תי"ר (ויקרא יז, יג) ושפך וכסה מי ששפך יכסה שחט ולא כסה וראוהו אחר מנין שחייב לכסות שנאמר (ויקרא יז, יד) ואומר לבני ישראל אוזרה לכל בני ישראל תניא אידך ושפך וכסה כמות ששפך בו יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצות בוזיות עליו תניא אידך ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסנו מעשה באחד ששחט וקדם תבירו וכסו וחיבתו רבו גמליאל ליתן לו י' זהובים

מה שייכותה של הברייתא האמצעית - "במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל - לברייתות לפני ואחרי, על מי מוטלת מצות הכיסוי?

מה משמעות חיוב המצוה על כלל ישראל במקרה והשוחט לא כיסה בעצמו?

העזר במקור הבא (בעמ' הבא)

6. **חזון הצמחונויות והשלום פסקאות זי"ח**
על כן בבעלי חיים הניצודים, חיה ועוף, שההערה המתלווה אל שחיטתו היא יותר חודרת, בכיסוי הדם, בתור הכרה של בשות האנושי וחרפת שפלות מוסר, שוב אין צורך בהערת איסור חלב, שגם למחסור הוא, כי תטשטש את הרושם של כיסוי הדם, האומר רגש של בוששה עמוקה על כללות שפך הדם, בין יהיה לשם תענוג או לשם שבר הרעבון. לאלה אין להתמיד את נקודת ההערה על החלב, על כן חלבם מותר.
הדברים פונים עוד ליסוד אחר באיכות פעולתם על רגשי הנפש. לפי המצב הטבעי של עם שוכן בארצו, כאשר יצוד ציד חיה ועוף לאכול, שמה הרחק ממעונם, במקום מדרום של אלה היצורים החפשים ישפוך את דמם, הנה מראה הדם יעורר מעט את לב האדם להעזיר, כי לא נאו מעשי אלה. אבל הלא האדם יתרחק ממקום שבו שפך את הדם, ובמה איפוא ישאר הרושם לעשות בו את פרי, לחק חקיקה מוסרית, ההולכת ומתעמקת דור אחר דור, כמים טורפים בניטיפים על חלמיש צור. רק בפעולה מעשית של מצוה אלהית, שיש בה יסוד לחזק ההערה הרצויה, בכיסוי, תהגו בטבע, וגם מצד התורה, לכל דבר של גנאי ובושת מוסרי וטבעי.
אבל הבחנה ביתית סדר הפעולה היא הפכית. על פי רוב ישחוט אותה האדם סביב למשכנותיו, במקום שרגליו מצויות. אז ההפך האויר להנהיג, לכל יכסה הדם, למען תראה עיניו בכל ימיותיו, כי דם שפך, כי דמים צועקים עליו מן האדמה. זאת הקול ההוא, העולה בקול דממה דקה מאד, יאזין האדם רק ברא עתו לחשמע, בעת תפקתה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה, לעת ההבטחה הנעימה של והסירות את לב האבן מבשרם
ונתתי להם לב בשר...
הערת הכיסוי של דם חיה ועוף, מפני שהיא ראויה להיות קדומה ויותר מובלטת, היא מסומנת גם כן באופן המעיד על עצם הפעולה הפרטית ההיא, בהזמנת עפר למטה, על פי קבלת חז"ל כלומר הכנה לדבר זכר הבושת עוד קודם המעשה. בעוד מועד להיות שב וניחם, להכיר כי לא יאתה לשלח יד בחיי
חי, כי טוב ד' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

עד כאן מצות כיסוי הדם.

מצות בדיקת סימני בהמה, חיה עופות, חגבים ודגים

1. **ספר המצוות לרמב"ם מצוות עשה קמט, קנ, קטא, קנב**
קמט: היא שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה השחוטין, והוא שיהיו מעלה גרה ושושע ששע, ואז יהיו מותרין לאכלן. והיותנו מצווין לבדוק אותן אבל הסימני הוא מצות עשה, והוא אמרו יתברך (ויקרא יא ב): "ואת החיה אשר תאכל"
קנ: היא שצונו לבדוק בסימני העוף שיהיו קצת מיניו ממנו מותרין, וסימני העוף לא נאמרו מן התורה אבל הגיע בחקירה כשאנחנו חפשו המיניו שנכתב איסורן אשר מצאנו בהם סגולות יכללו אותם והם סימני עוף טמא, והיותנו גם כן בעופות דנין זה טמא וזה טהור וזה מצות עשה. ולשון ספרי "כל צפור טהורה תאכלו" זו מצות עשה. הנה נתבאר מה שרמזנו אליו.
קנא: היא שצונו לבדוק בסימני חגבים גם כן. והן כתובין בתורה, כל "אשר לו כרעים ממעל לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין זאת המצוה הוא כמו שבארנו במצוה שלפניה. והכתוב שבה הוא אמרו את אלה מהם תאכלו את הארבה.
קנב: היא שצונו לבדוק בסימני דגים והם כתובים, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו "את זה תאכלו מכל אשר במים" (ויקרא יא, ט). ובבאר אמר בגמרא (חולין סו:) האוכל דג טמא עבר במשה ולא תעשה, כי מאמרו "זה תאכלו" שומע אני שזולתו לא יאכל, ולא
הבא מכלל עשה עשה. הנה נתבאר מאמר "את זה תאכלו" מצות עשה.

2. **משנה תורה הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"א**
מצות עשה לידע הסימני שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שיותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ונאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל.

3. **דבר שבמיני מצות עשה קנב**
וכאן לא כתב רבנו "שהדיון הוא המצוה" שכמו שכתב בהרב מצוות שאין חיוביות, משום דמפורש שהעובר ע"ז עבר על עשה, וכמו שהביא רבנו דברי הספרי "אין לי אלא בעשה, בליי מניין תיל את הגמל וגו'" ועוד דמצד הסברה לא שייך לומר בזה "שהדיון הוא המצוה", שהיה הטמאות נאסרו בלא ולוקח על אכילתו (וענין ל"ית קע"ב) וא"כ אין צורך לעצם הדיון שיש לבדוק כשבא לאכול אם זה ממין הטהורין, וכך אין לומר שמה שאמרה תורה שעי" בדיקת סימנים מותר לאכול וזה הדיון הוא המצוה, כי זה ידענו ממה שהתורה לא אסרה אלא אלו שאין להם סימני טהרה, ולכן מוכרחים לומר שהציווי הזה בא ליתן לאו הבא מכלל עשה לאוכל מן הטמאין:

חזקו ויאמץ לבבכם כל המייחלים לה'